

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
Härad: Luggude Adress: Hornborg
Socken: Wäsby Berättat av: Emil Jönsson
Uppteckningsår: 1934 Född år 1861 i Wäsby

Uppteckningen rör Lillfiske och annat fiske,
på 1860-70 talet.

Till Wäsby pastorat hörde tre av de största
fiskelägen i Kullen. Dessa voro Viken, Lerberget
och Höganäs. Viken och Höganäs voro de äldsta.
Uttalades "Lair-bjäred och Höanäs." Dessa fiskelä-
ge voro belägna på mitten av en lång rad dylika vid
Öresund, mellan Kullaberg och Helsingborg. Löder-
ut från Viken var der: Grå läge, Domsten, Hittarp,
och Graverna. Norrut från Viken var Lerberget, Höga-
näs, Nyhamn, Lerhamn och Nölle. Raden av
fiskeläge fortsätter vid Skelderviks sidan med
Arilds läge, som är störst vid den sidan, Bögebäck

Lvans hall och Rökrokroken. Men av dem vid Öresunds-sidan var Lerberget det förmärsta i jämförelse med fiskeriskt bedrivande. Viken hade visserligen en större hamn, men fisket bedrev ej så mycket, utan annan seglation med större skutor. Lerberget bedrev större fiske än Höganäs också, ty endast 5 a 6 sillabåtar arbetade i Höganäs om somrarna, men 12 a 14 stycken i Lerberget. År 1658 omnämnes Vikens och Höganäs fiskeläge, men inte Lerberget, varföre dess bebyggelse tydligen skett senare. I början av augustimånad legde båtägarna fiske diängar för de närmaste sex eller sju veckorna, eller så länge sillfisket varade ("Päsongen" var då, ännu ej brukligt uttryck). I v. d. det varade så länge det ansågs lönande, men sen September var gängen tog det vanligen slut. I den tiden 1860 a 70 talet hade fiskarna inga däckade

lätar, som något senare (på 80-talet) utan ett slags
litet krypin i fören och ett matskåp vid båtens akter
i sillalätarna. Dessutom hade de mindre bå-
tar för hemmafiske i sundet. Lillfisket bedrevs
neml. inte mycket hemma i sundet. Visserligen
kunde ju försöka någon gång att sätta ut sina
silla "näringsar" i sundet, och någon gång kunde
också riktig fångst erhållas. Som exempel på
god fångst berättades att en namngiven fiskare
i sällskap med en annan, varit ute i sundet
midt för Nyhamn och satt efter sill. Fiskarna
hade hemma i Nyhamn. När de drogo upp sina
silla "näringsar", så var det så mycket sill
att deras båt trycktes ned i vattnet, så att endast
ett kvarter (6 tum) gick opp om vattenytan. Men
som det var nära lugnt, så vågade de lasta
så mycket, i synnerhet som de voro ju tätt hem-

ma vid. Båtskepparen satte sig att röka en pipa och lät saktabris föra dem emot hemmet. Komma så långt att de voro en bit utan om hamnen i Nyhamn, så kom en liten "brottsjö" som squalpade in en del vatten i båten. Denne tälte ej mera last utan sjönk genast. Båtskepparen som satt och rökte pipan, följde med till kottet, men hamraten antrade opp för masten, och djupare var der inte än att masten räckte opp om vattenytan, så att på toppen kunde han leverera sig till hjälp skyndsamt kom från land, der olyckan beskådats och iakttagits. Det drog alltså ej synnerligt många gånger. Minuter förr än de nödstälde klevs bärgade. Men ögonvittne berättade att båtskepparen fortfarande hade pipan mellan tänderna, men han var "slot" (släckt) och gubben var död. Således hände ju någon gång att godsill

fångst gjordes i sundet, men fiskarna påstod
att den dåvarande ångbåtstrafiken skrämd bort
sillstimmen. Emellertid brukade, i synnerhet Ler-
berga fiskarna, oftast segla ut om Fiullen (berget)
bort till något som de kallade Sällands Rev, väster
a nordväst ut från Fiullen, och i Fiattegatt, och
till och med om de råkade ut för ont väder må-
ste de landsöka Anholt. Antingen det var när
eller fjärran, så när det blev svårt blåsande, så
att de ej kunde bärga sina "näringar" så måste
de låta dem stå kvar i "sjön" till det vädret ändra-
de sig så det var möjligt att bärga in dem. Men
då blev sillen, vad de kallade den "Stån", och ej på
långt när så god eller håller till insaltnings, och
talde ej heller föras omkring, till försäljning, före
än den surnade. Sillen dog då den måste sitta fast i gar-
net i sjön ett dygn över, men drogs garnet upp efter en natt.

var det ofta de mest levande så de slogo med stjer-
ten man kvävdes i båten av massan, till större del
innan de nådde i land. Om sillen blev "stån", måste
den därför också säljas för billigare pris. Alla de
svenske sillfiskarena vid Öresunds sidan och Skel-
deviken, begagnade "bottengarn", d. v. s. "närningarne"
("närningarne") näten stod på botten, fasthållna av sto-
nar och sträckta, perpendikulärt uppstående medels
"flöte" av kork. Men de danske sillfiskarena hade
"flyt-näringar", som hänge ifrån vattenytan, upphåll-
ne av flöte, och lodrätt nedåt, med litet passande tyngd
i nederkanten. Närningarne sattes i rad efter var-
andra och der varis och ens närings-räcka slutade,
sattes en träkubbe, fast med en stark linä ("kubbelinän")
och med utskurna eller orälade initialer, samt
en upprättstående kvast av is eller annat floss.
När så de svenske fingo bra fångst i sina näringar

då fingo de danske inte mycket, och tvärst om.
Men det spordes redan ute till havs, och för resten,
kunde de danske begripa, att när de fingo bra fångst
i sina flyt-näringsar, så fingo de svenske inte mycket i
sina bottenfångar. Då passade de danske på, att kom-
ma över med sin sillfångst till Lerborgst, någon
gång till Höganäs, och vunnit vanligen stugande åtgång.
Vi svenske pågar, tyckte det var så lustigt att höra när de
danske räknade sill, med sina "to o hal tres och hal fjers
o. s. v." De räknade i valar, lika dant som de svenske.
En val var 80 sillar och 20 kast med 4 st. d. v. s. 2 sillar
i var hand, till kastet. Man kunde knappt ta mer än 2
siller i handen på engång. En bonde frågade en sillhandla-
re om han finge ta så mycket sill han kunde ta i famnen
på engång för det pris som begärdes för valen. Jag slår vad med
dig om Wikesdaler om du kan ta en val sill i famnen på engång
men du får ej stöja upp till bröstet, svarade sillhandlaren,

vadet ingick, och bonden grep ut och fannade stort
men fick endast en sill i var hand och med det samma
förlorade han vadet. När det räknats 80 kast blev det 4
valar. Däremot om de svenske hade bra fängst, seg-
lade de nästan aldrig över till Danmark, med sin
sill, ty den gick alltid åt hemma. Lerbergarne hade
en lera stenbro, byggd omkring 1855, men de hade
förut en gammal stenbro, nästan jämt med vatten-
ytan, söder om den nya. Denna, nya, som kallades
"leron" räckte omkring 150 alnar ut från landringen
byggd av stora otuktade stenar, tegel i sjön. Bron
var endast omkring 6 alnar bred gångbana, men
med en mur, barriär, upp om vid norra sidan som
en skydds-barriär. Fräns över leron, på både golv
och barriären var anälrat med tjära en stor
streck emellan var och ett bättnings tilläggs-
plats, samt stora bokstäver på barriären med

tjära en stor streck, rand, mellan varb och en
båtlags tilläggs-plats, samt stora bokstäver på bar-
riären med namnet på den eller den båt-skepparen.
T.ex. det var Bodel N. T. Jönsson, Lars Persson, Fröjd, Le-
wan, o. s. v. Alla hade sin bestämda plats att lägga till
efter hand som de "inkommo". Helst kunde någon båt bli
fästydligt förenad genom att en ångbåtspropeller avslitit
koppa-linor, eller av annan orsak, så att "kobben" kom-
mit bort, och det då var svårt att finna "näringsarne"
så att det till och med föorsakade "stån" sill. Sådana
krokar kunde vi bönder ofta finna ilandplutna i tång-
-åen vid stranden norr om Höganäs, igen även de an-
-dre Öresunds-fiske-lägen och Danmark. Fiskarens
fruntimmer kunde redan på så långt håll som
ingen annan, känna igen sina egna båt och
komma då ner på bron, med sina trä-tråg i vilka
"näringsarne" skulle läggas. Så fort en båt lagt till

4109

begynte karlarne att taga fast i "näringsaren"
och sätta sig att skynda sig flocka av sillen och
kasta den i båtens mitt. När en näring blivit
tom för sill, så levererades den opp på bron och
fruntimmeren togs hand om den. Först skulle de
då flocka bort alla de stenarne som hållit nätet
vid botten och kasta dem i en bunke vid bro-mu-
ren, barriären. Derefter tröpo fruntimmeren över mu-
ren med näringen och svassade med dem i "jön".
Liksom när en hund ristat till sidorna med en
rätta i mun. När de så ristat dem så länge att
inte ett sillappjäll kunde upptäckas på dem, togs
de dem upp i avlänga trätråg, antingen gjorda
av pile-trä-bräder, eller urholkade av pile-trä för
lättheten skull. Så leuro de nätet upp på strä-
ndensan framför byn, och hängde dem opp
till torknings på sex alnar, eller ännu högre

stänger, så att minst 2 nät i höjd kunde få
plats att hänga. Sedan sillen sålunda lösgjorts
och församlats i båten, begynte avräkningen till
köpare. Förut hade suttit onakligt och rökat
sina kritpipor, medan de blockade loss sillen, men
nu måste hela båtlaget, vanligen fyra personer,
ligga på knä och ta sill med bägge händer, 2 sillar
i vardera, och högt och tydligt nämna sitt kast, så
att intet onisstag förkom, samt kasta dem i korgen.
Ktingen tömde korgen i en säck, om det endast var
fråga om mindre parti, eller måste en av fiskar-
ena upp på bron, då en av de andre, eller någon
av deras fruntimmer, halp mannen lyfta korgen
på ryggen, och så knekte han upp på landbäcken
till den vagn som köparen anvisade, och tömde ut
varan. Under tiden hade i båten kvarvarande räk-
nat i en annan korg som lyftes ut emot den tömde

Den förste lättskepparen som kom fram, skulle ge
sätta priset så högt han kunde våga efter om-
ständigheterna. Hade han ej stor fängst, så an-
tog han att kamraterna hade lika dant, och då
begärdes högst möjligt (i den tiden högst 2 riksdaler
valen) och de efterföljande hölls sig då till samma
pris. Båtarna voro visserligen i sällskap, vid Sjö-
lands Rev, när de togo upp näten ur "sjön", men
kommo på "strö", d. v. s. med avstånd emellan, på tid och
rum, hem på olika tider beroende på omständig-
heter av ström, motvind, eller garnen varit till-
trasslade av stora fiskar, eller ångbåtspropeller,
slitit "kobbä"-linan bort, eller kobben ryckts loss
av annan orsak, så fiskarna haft svårt att finna
sina nät. Men det kunde hända att de som kom-
mo sist hem, att de, i fall det ännu fanns speku-
lanterköpare, fingo en tolfskilling mer än de andre

för val. Spekulanter, åtminstone sillahandlare
"silla-prångare" lågo över på fiskeläget eller kom-
mo dit bettida om morgnarna, för att vara till
reds vid vilken tid som helst. På andra sidan
ville fiskarna nog så gärna sälja, i synnerhet
om de hade mycket sill, ty den talde ej att
gömma, knappt till dagen efter, om det var var-
mt, och salteri fanns der ej något. Men någon-
gång kunde en av de rikaste sjökaptenerna,
(Lars Tälsson) hjälpa med att salta ner några hun-
dra valar. Så ibland inträffade att storm och ovä-
der omöjliggjorde "dragning" av fiskeredskapen. Sillen
fick då stå i "garnen" i en eller två dagar och nätter,
varvid den dog och in del ramlade ur garnen och rest-
en blev sämre och betingade mindre i pris. Den
kallades då för "Stån" sill, och igenkändes från
den vanliga friska sillen, genom att gälarna, "silla-

-ganet" var grått, då den friska deremot var vackert
ljusröd i "sillaganet". Högst sällan behövde fiskarna
slaga över att fattas köpare till sin sill, ty i fisketiden
höll dagligen en del "silla-prängare", förutom en mängd
bönder, med sina hästar och vagnar på sandstensan vid
hamnen eller "kron". Man kunde ofta räkna 20 a 30 ensp-
ännarskjutsar. De oneste sillapringarne voro nejdens
slagtare och om de hade änn 2 hästar, så körde de hell-
re med 2 enspännarskjutsar än en tvåket. Den
som inte hade så stor pojke, som kunde köra, så kör-
de slaktarens hustru den ene skjutsen. Dessa "silla-pr-
ängare" körde icke alenast i bondbyarne hemma omkri-
ng, utan långt ut emot Fjärra härad och Markaryd.
Ofta när det var "stån" sill de lastade, så saltade de
med fint salt, för var korg sill som tömdes på lasset i
vagnen. En vanlig liten vagn lastade 60 a 70 valar,
något beroende på konstruktionen. Alla fulla fisk

1109
-lägenas sill hade ryktet om sig, att vara större och
bättre än danskarnes t. ex och andra. Men någon
gång inträffade ändå att de fingo så mycket sill på
alla Skullens fiskeläge, att de måste nästan ge bort
den för ingenting. På hände i fiskesäsongen år 1881 att
sillen, stor, vacker, inte "stån", såldes för 2 öre (säger två
öre) valen. Tre lerkörare körde i den tiden, tre ifrån
än Danhult till Höganäs stenkolswerk och hade
"folkiste-vagnar" med "smäckar" (gavlar) i och rymde
femtio kubikfot vardera. Personerna voro: Sone
på Långebäcke, Munter och Johannes Örgansson
i Tjappeshusen. När kväll då de kommo genom by-
arna, hade de brännvinsdunken vid sidan om
sig i sillen och vagnen jämn brädda fylld med sill.
Der ramlade de baklänges av åkulerådan och lägo
sprattlande på ryggen i sillen och ropade: "kom ut
och köp sill för fem öre valen". Folk köpte också, så

lerkörarne, sillhandlarne, fingo styckande åtgång
med sillen varje dag i en hel veckas tid. Men fisk-
-arna läto bli att sätta efter sill i flera dar, ty det
lönste sig inte att kensa redskapen för så litet.
Man besinnar, om en båt hade 300 valar och fick
sex kronor, emot som det kunnat kostat fem och
hundra kronor för samma last. Men i slutet av
fisket satte det av med den översvämmande sill-
-lyckan och blev lagom igen. Det var inte all-
tid sillahandlarne förtjente stora pengar, t. ex.
Två gruvarbetare hade fått permission för att handla
med sill. Bond-drängar hade de varit fört, och der-
-as gamle husbönder gingo i borgen för ett banklån
om 300 kronor. För dessa pengar skaffade de sig en
häst och vagn och köpte ett lass sill på Lerberget.
De hade gett 150 kr. valar och 60 valar. Det blev således
90 kronor för lasset. Nu föresatte de att laga en

krona pr val i förtjenst. I de närmaste byarne
tyckte folket att det var för högt pris, och för resten ha-
de "ryss" andra sillakhandlare passerat med billigare pris,
varför ingen handel blev av, men några kompanjoner för-
hoffades att längre bort hade ej så många sillakhandla-
re varit, varför beslöts köra ut mot Åstorp och Örkellunga.
Förfärligt varmt var det och måste de övernatta på
ett ställe, samt köpa foder till hästen, utan att ha sål-
dt mer än en halv val sill. Dagen efter körde de längre
uppåt skogsbygden, samt satta ned priset till 2 kronor
pr val, men som den starka värmen fortsatte, så begynte sillen
luktavilla och blev grå i gälarne. Priset sattes än ytterligare
ned till 1,50 valen, men inte ens då kunde de sälja.
Då beslöts "kolagsherrarne", att vända om och köra mot
hemmet och under vägen skulle de nog kunna sälja
sillen för 50 öre valen, så förlovade de inte allt. Men
sillen blev i värmen så "sur" (illaluktande, skämd)

att ingen ville köpa den för något pris. Då körde de till en mangelgrav och vält ut sillen hela lasten, och den ene ville att de skulle sänkt hästen också, men avråddes av kamraten. Bolaget upplöstes, med vilkor att den ene skulle ansvara för banklånet och behålla häst och vagn. Han gav sig till att köra omkring och handla med lerkärl och bönderna som gått i bergen fingo betala lånet. Men de "silla-prängare" som hade fått en erfarenhet kunde förtjena under sillfisketiden en hel årslön. I den tiden kunde vem som helst komma till ett fiskeläge och få köpa av fiskarna 3 & 4 valar sill och hur litet som helst, och man fick i tur och ordning, efter som man sagt ifrå, hos båtskipparen, som antecknade det, och priset var detsamma för litet parti som stort (proportioner), men redan 1895 var det nära omöjligt, ty så fort en lastad sillbåt kom i själva inloppet i Hörhäll, stod "silla-prängarne" och

öfver björds varandra. Shepparen begjorde Apri-
sade huru många valar han trodde det var i båten.
Priset satte han så högt han kunde väga. Trång-
arena rankända nedsatte det något, men en annan
bjuder mer och en tredje ännu mer och då ingen
bjuder högre så vanligen antages högsta budet.
Om då lasten är 300 valar, så blir det en anse-
lig summa, ty den som bjuder ska taga hela båtlasten
och först betalas handpengar. Antingen måste
flera slå sig tillsammans, eller måste den ensam-
me köparen ha så många pengar som lasten
kostar. Åter igen, om det skulle vara bara ett
par valar på var båt, skulle ju en fattig man
kunna köpa en sådan last, men är det så "ondt"
om sillen, så blir den så högt upptriven i priset,
att en sådan liten köpare får betala allti dyrast.
Vid alla Brullers fiskeläge fiskades följande

sorters fisk mer eller mindre, men de betydliga-
ste fiskelägen voro Viken Lerberget, Nyhamn, Nölle
och Beilds läge. Vid Höganäs fiskades aldrig snycket.
Till, Torsk, Kolja, Rödspätta, Piggvar, Vittling, Ål
Flundra, Helgefundra, Stenbit, Hummer, Makrill
och räkor. Torsken var mycket olika i storlek.
De minsta med röda schatteringar på buken kal-
las för stenbonns-torsk och ansågos för bättre än
de store svarthudige torskarna. Koljan blev al-
drig så stor som de störste torskarna, men lik-
nade torsken. Koljan hade två plättar, en på
var sidan strax bakom huvudet. Dessa plättar
som likna två finger märkte trod vara efter
Petri fingrar, när han skulle betala skattpen-
ningen och fick då fattien Kolia och hela släktet
fick de plättarne sedomera. (Förbigående får ok
omnämnas att liknande tro förefanns om svönen.

Der djävlarne foro in i dem, blev några små
svarta prickar på insidan av frambenen på
alla svinn sen dess.) Rödspätta, en bred flat fisk
kallades för slättar och hade många blodröda flä-
ckar stora som spetsen på en finger. Rödspättan
kunde bli ända till $\frac{1}{2}$ kvadrattots yta i utsträckni-
ng och 2 tum tjock. Tiggaren var en flat fisk, något
av lång, men i övrigt lik slättan, men i stället för
Rödspättans röda fläckar hade Tiggaren en mängd
glost ställda, små pyramidförmiga, spetsiga
taggar på rygg sidan, ovensidan. Tiggaren blev
lika så stor som slättan, Rödspättan. Flundran
var lik slättan, men endast förfärligt tunn, en
tum tjock högst och ej mer än tiondedelen så
stor som slättan, och sålde i tjugvis för 8 skilling
sedermera 12 skilling tjugot. De hade samma färg
på ovensidan som sandlotten och när man badade

kommo de och kröps in under fotvången och
lade sig, så att man kunde fånga dem med hän-
derna, men annars fångades de i slättegarnen.
Kittlingen slags fisk som liknade torsken och kalj-
an, men var mindre och vit till färgen. Ålgång-
ades de mörkaste nätterna i november och de-
cember. Det kallades för "åla-mörker". Helgefundera
var av samma skapnad som de små flunderna, men
en gatte på tre alnars längd och en och en kvart aln
i bredd samt 6 och 7 tum tjock. Jag såg sådana som
vägde 10 pund (= 85 kil). Hummer var lik en stor
kräfta. Jag såg en hummer tagen på Arilds läge.
Hummern sträckte sig över en yta av kvadratahus
storlek. Folk åtvärnades att inte sätta fingrar-
ne emot dem ty de kunde bita av en finger. En
forn käpp klände han så den bräcktes. Råkor
fångades någon gång. Stenbit fångades i februari.

då den ansågs lossna en dag i februari, som
 hette i den gamla almanackan Petr. Chathed.
 och nämnde Petter Katt. Den biten satt fast på
 en sten i havet, medan den värt. En brocha
 på fiskens buk värt fast efter lektiden och loss-
 nade ovan nämnda dag. Den var tre a fyra
 gånger så stor som hanen, och kallades för Kvalbe-
 so (sugga) samt samt gällde nästan ingenting.
 Tex. Hon hanen kostade 36 skilling (75 öre) så såldes
 "Kvalbeason" för tre skilling. Alla vill fiskades,
 den vackraste av alla de ättare fiskarne, med
 blå och vita ränder och liksom svärnad kropp.
 Dessa fiskar troddes bli feta genom det att de äto
 döda människor på havets botten. Någon gång
 hände att större fiskar av annat slag än de van-
 lige intrasslade sig i fiske garnen och näten
 samt sönder slöt dessa och blev fastsittande så

att de fingo följa med hem. Skälhundar (säl)
stuls också i bland sill ur garnen, men jag
förnam aldrig att någon trasslat in sig så han blev
fast, men gjort skada berättades. Ett slags fisk
som kallades för Rocka en flat stor fisk som var
5 a 6 kvadrat fot i vidd, liknande Rödprätta och
kunde väga 2 lis pund (17 kilo), grågul till färgen och
med en rund abmslång svans lik en kossvans. Bön-
derna fick dem för intet ty Rocka ansågs oduglig
att äta, men bönderna hängde dem slaktade Rockor
opp på "hus-bronnen" (en stång rätt opp genom halm-
takets) till torkning (speke) och äto dem. En an-
nan sort stora fiskar, "tumlare", snärjde sig in i
garnen och revs dem sönder. Jag såg en sådan vid
Derberget, en stor fisk som de bura i land och la-
de på sanden. Den var nära 5 alnar lång och
30 tum i tvärmått och troddes väga 20 pund (170 kilo).

Fiskarna togo upp sina fjäll-hävar och gjorde
skär i köttet som var vitt och vackert och hade
säkert dugt att äta, men midt i silla-brödskan
kyddde sig ingen derom utan togo de fisken i
en keät, seglade ut och kastade honom över bord.
Det fanns en liten mycket färlig fisk som fastnade
i sillanätet någon gång. Den kallades för "Krädd-
sare-fisken" och var också mycket vacker som en
steglits-fågel på färgen, obetydligt större än en
sill. Den hade gruvligt närboassa fenor på rygg
och buk och giftiga taggar så att den der blev stung-
ken skyndsamt måste anlita läkare, för att få
brändt såret med Lapis Infernalis (Kebbetes sten).
Pådana stygn orsakade förlamning först i handen, men
spred sig till hela kroppen, om ej bot kom. Vid Höga-
räs hade de en träbro rätt ut från land 150 alnar, och
der kunde vid yttersta ändan, en skonare lägga till

4109

och lasta. Men vid Lerberget hade de Lstenbevar
en liten, gamla beon, och nya beon och vågbrystare.
Sen 20 alnar över havet sig, resande bebacke, varav
namnet, men hela marken der, och in i omgivningen
betäckt med flygsand. Mellan Lerberget och Viken
vid Brinabäck stå flerhundra-åriga ekar som 1890
stucko med toppgrenarne tre alnar opp om flygsa-
nden och således snart fullständigt begravne. Landet
intill Lerberget, emot väster, kallas Brännan, om av
att der bruknit ut en moss, eller derföre att befolke-
ringen grävde opp ler och gjorde tegel som de brände.
På 1885 gjordes der ännu råtegel, men bränning före-
kom ej, och har ej förekommit sen 1860. I den tiden fanns
ingen väg mellan Höganäs och Lerberget. Den nye vägen
har visserligen beslutad 1812 men gjordes ej förr än 1895.)
utan gångstigar slingrande sig hit och dit mellan
"Sahara öknens" flygsand-hullar. Här körde fiskare

na med sina "hjulbärer" fram till Höganäs och sål-
de fisk, men köra med hästar och vagn gick dåligt
och var för övrigt olovligt. Genstigar hade Rydboar,
Wäsleyboar, och Lerbergare, till kyrkan, på höstvä-
gar på Långaröds-böndernas ägor, som gränsade ända
ut till Lerbergarnes ägor. De passade fiskhandlare
med sina "hjulbärer" fram till stenkolsgruvan och vi-
seland ända oppi Wäsley kyrkoby. Sådana voro t. ex.
"Byggets Näsa", Per Fisk, Wahlström, Blåstenskräddaren
Piragass, Tuve Tjega, m. fl. "Byggets näsa" Röckes-
näsa, Bördje nos, som han kallades, hade han fått
namn av att vara kommen från en plats i Halland,
kallat Bygget, men det märkeliga var att han ka-
de den största näsan i hela Skullen. I sin ung-
dom tjente han bonddräng och var så högfärdig, att
han inte kunde äta korngräsgröt, men blev så fattig,
att han låg om sommaren vid en buske uppat gär-

-desgården vid Långaröds hästväg och jag såg själv
hur han åtrå sill. Aldrig blev han nägtig att skaffa
sig hjulbör, utan bar fisk i en "kasse". En tid bodde han
i ett eländigt hyff på Lerberget och sålde brännvin,
till andra förfallne, och begagnade ej annat mått
än han skulle hålla på sturpen och räkna hur mån-
ga gånger köparen sväljde. Det kostade 10öre "Fulpen"
(var sväljring) och ville de svälja fler gånger, än de be-
talt för, så grep han dem obarmhertigt hårdt om stur-
pen och skrek: "Du svalde en gång för mycket din tusen
djävul, det blir 10öre till". Han blev aldrig anmäld för
brännvinshandel och han kunde nog ej hålla stort la-
ger. Per fisk var nykter, svart i ansiktet och gift med
en röd jinkvinna som kallades "Blanka Pjällbora"
och skaffade sig härra och komms opp i byskobyn Wahlström
supare, entid godtemplare, men söp i smyg. Han blev enkvär
strax för jul 1877 opp i byskobyn, helt plötsligt i rådanke kol-

4109

mörker, av med sin hjulbör. Han kom till vårt hem och fick nattlogi. Hade fallit och ej kunnat finna hjulbören som han släppt igen. Han skulle gått brandvakt der hemma på Lerberget, den natten. Han fick krämumjolk och mjölgröt, något som aldrig en fiskare fick. Pragass kunde även spela fiol och hos honom hade min far gått och lärt, i sin ungdom, att spela fiol. I Grän Krills läge hörde i många år en fiskhandlare, som hette Källberg, en stor stark, byllhårig karl, och i bland, om det var stort lass fisk på hjulbören, hade han häringen med sig, så att de då kunde adlösa varandra, ty det var ej så lätt att höra en svensk mil med ett hjulbörsläss. De hölls med händerna i stertarne och hade en rephank över alla ne, om någon var gång de sålt lasset, skulle Källberg ha brännvin och då blev han livad, så att när han hörde i tomme hem höll han alltid hjulbören bekefter sig.

4109

och rätt som han gick, slog han klackarne opp
som en häst, och galoppade några skutt framåt,
så han kom lite ifrå häringen, som gick efter, för
modligen för han inte ville höra på hur hon skällde
på honom. Han hoppade aldrig sådant när han en-
sam körde hem. Heland och mycket ofta körde
häringen, Frällbergsskan, ensam, och någon gång ha-
de hon en pojke med sig. Den gamle gubben hade
en egenhet med att alltid, då tillfälle gavs, att han
kunde få en handfull "Katta-rumpa", i handen att
lukta på. Dessa voro en sorts illaluktande blommor
som avskyddes av alla, men som Frällberg med väl-
behag insög doften av. Växten 7 a 8 tum hög växte
endast på vägkanterna, på gränsen mellan Väsky
och Brunnby socken och måtte vara försvunnen.
För jag har aldrig sett den sen jag var 10 år gammal.
Fru-piga silla-handlare kunde ofta narra bönderna

och allmänheten på mangakanda sätt. Jag minns
huruledes en gång det kom en sillprångare och
sålde sill för 2/5 för valen, och som det gått rykte
om att det varit öndt om sill, så tänkte jag det
var bäst att köpa några valar. Efter en timme, kom
mer en annan sillprångare och sålde för 1/5 för
pr. val. Jag blev då förargad för jag varit dum att
köpa av den förste, och kunde ej låta bli att köpa
även av denne några valar. Jo, vid hände om inte
en timmes tid derefter, kom en tredje sillprångare
och sålde för 1/25 för valen. Denne talade om
huruledes de andre bönderna tagit av sig mössan
och slagit den i backen, i förargelsen öfver att inte
de väntat och köpt av honom, så hade de sparat
pengar, samt att de ytterligare köpt även av honom.
Han spelade kommedi, tog mössan av sig, slog den
i backen och härmade deras uttryck, med sådan

framgång, att ingen synade sillen så nog, utan
littade på gulken (en äldre man, Nik Hansson: Skatte-
kär) huru han spelade teater. Visst måste man
köpa, churu behövs nu knappast föreläg, men för
det var en hel krona billigare per val, än den förste,
så måste jag ändå ha ett par valar. Drog anskaffa-
des och gulken räknade upp sillen, fick sin betättning
och körde, men när fruntimren skulle rensa
denna sist köpta sillen kommo vi underfund
med att hälften gammal "stän" sill var inbland-
ad så att den dugde ej att nedlägga för vinter-
behöf utan måste fortast möjligt ätas. Således
var det knepet att draga upp omärkesambeten
från sillen, som i själva verket bleo dyrast de-
för att den ej hade så stort värde som de andres.
Fiskarna voro klädda i stövlar som hade mjuka
fisar, som kunde "kavlas" ända upp emot magen

när de voro ute till "sjöss", men de fiskare som
gingo i land, på leon och buro korgarne på nar-
ken, vekte ner stövelkragarne till knäet. De
som suto i båten och räknade, eller stod på knä
och räknade, behölls stövelkragarne oppkavlade.
Ute till sjöss, hade de om sommaren oljerocken
huvudbonad som var fastsydd i nacken på rock-
en. Denna huvudbonad kallades "Sjdväst" och
lyftes opp och krängdes utan på en stickad ylle-
mössa, sjömansmössa utan skärm. När de
kommo i land avtog de vanligen oljerocken, så-
vida det inte regnade. Underkläder, byxor, västar
och skjorta som andra. Men om vintern hade de "Is-
lands-tröjor" under oljerocken. Dessa tjocke ylle-
tröjor begagnades av alla fiskare och sjömän och
många andra arbetare, och voro tillverkad på
Island av en sorts grov ull, nästan lik tagel

eller svinborst, i grovlek, och voro mycket billi-
ga och varma. De kostade tre kronor i den ti-
den. Alltid när fiskarna begagnade sina lång-
stövlar hade de inne i dessa ett slags stora och
starka strumpor, som kallades Regarns strumpor,
och drogos först utanpå byxor och strumpor in-
an stövlarnes pådragning. När fiskarna skulle
fiska med sina småbåtar, ej sillabåtar, så hade de
på sig ett par stövlar av egendomligt slag. De voro
nemligen av trä, både fötter och skaft. Skaftet var
i likhet med gammaldags smör-tjerna, av smala
stäver, sammankölla med trägjordar och något fla-
ta och smalnande nedåt mot foten. En träsko var
passad till och var fastspikad med läder, tjärad och
"beklad" så den var vatten tät. Inne i dem, så väl
som i läderstövlarne hade de "Regarns-hoserna", stickade
av någon slags oslittigt garn som kallades för "reggarn".

4109

Dessa trästövelar kallades för Stämpa-stövelar och kunde naturligtvis ej begagnas i en båt, utan endast att gå ut i vattnet så långt att ej detta gick i den. Så hade de, då de gingo ut i "sjön" för att som det hette "Stämpa arm", en lång, sex eller sju alnar, klen stång, med en trätrilla 10 eller 12 tum bred och tunn i kanten och cirkelrund, fästad på nedre ändan av stängen. En flat-låda eller ett tråg, som var fäst med ett starkt snöre, i trästövlelskaptets kant, flöt baklänges. När nu mannen kom ut i vattnet, der det syn-tes på sandbotten, märken genom uppsprutning-
ar av snaskarne, "armen", så satte han den vasska-
ntade trätrillan emot botten och skaptet, stängen, opp över axeln, och drog åter och fram, så att botten-
sanden löstes opp av vattnet och virvlar omkring, och därvid kom också "armen", snaskarne, att flyta opp. Då tar fiskaren en i tråget liggande skopa, "ösa" och

fångar dermed snaskarne, samt kastar dem i tråg-
et bakom sig. Så arbetar han med stämpningen så
länge han behöver och om snaskar tryta på det stället,
så flyttar han sig sakta med stämpstövlarne, ty de
tillåta ej leeren böja sig mycket i de visseligen vidlyf-
tiga skapten, men han finner en annan "kåvel" och
fortsätter stämpningen. Det kan endast vid lugnt väder
stämpas "örn". Således uppkommer i sandbottnen djupa
hålor, "stämpelhålor", som vara ganska farliga för bad-
ande barn och inträffar till och med en gång, att ett barn
omkom derigenom. Men norr om Höganäs, vid Långör
och Fulsär (Fyls-ör) var aldrig stämpelhålor och använ-
des dessa badställen av folket i nästan hela "Norra
Markelaget" och större delen av gruvfolket. d. v. s. För-
röds, Mäarps, Flöringe, Wäsby och Gässarps byar. Co-
mellan Fulsören och Långören ligger en stor sten
som kallas för "Mårten" och är vitkalkad på toppen.

som sticker upp tre alnar över lågvattnet, och
beegagnas som insegelingsmärke för fiskare, och de
kunna se stenen redan vid Fulla berg. Ett annat
gammalt område för seglare var en hög järnbåk
likson en halv tunna 20 alnar upp över marken
vid Landvägen i Höganäs. Denna båk i rak linie
med Väsky kyrketorn var säkert inlopp för stora
fartyg, in till berton i Höganäs. I den gamla tiden
beegagnades av köpare för små partier fisk, som skul-
le bäras, en slags kass, som kallades "fiska kasse" och
var flätad eller knuten av bark, kast, så att grova ma-
skar med hål emellan bildades till en smidig, bøj-
lig korg med två handtag, "öron", som kunde tas bägge
i en hand när kassen bars. En rik gammal un-
dantagsman som hade 90 tusen kronor i Fullens
sparbank, gick en mila väg, till Lerberget varje dag
i 2 veckor, för att köpa sill, men köpte ingen. På

4169

Tillfrågan varför han gick varje dag, han skulle väl inte köpa mycken sill, svarade han: Jag trodde ju att sillen skulle bli billigare, den kostar ju 2 riksdaler, men jag tycker de kunde sälja den för en krona valen och jag vill inte köpa mer än en val. Han tog vara på styverarne därför var han rik. När det spöts i bygden att fiskarna finge god om sill (att det var både bra om sill) så blev det dagligen en livlig folkmarknad vid Lerberget i synnerhet, men även i mindre skala vid de andre fiskelägen. Silunda strömmade till folk, gäende och härande, redan på morgonen, antingen det är helgdag eller söckent, ty under fiske-tiden göres intet uppehåll. Kommande befolkningen på fiskeläget, stå spejande ut - åt sjön" efter sillabåtar. Båtar dyka opp, närma sig, gå följt till Viken, eller längre söder om. Bullrande, pratande sällskap komma ut från "närings-

ställen (kaffe- och matställe). Egentlig brog, fanns inte. Efter hand samlas 20 a 30 hästskjussar på sandstranden framför "hamnen". Hästarne spän-
nas från och bindas vid vagnarne och medhvarva
krännvins-"pluntor" (en slags flata flaskor av glas
eller tenn) gå laget omkring. Några könder röka
sex styvers- och tre "skällings"-cigarrer (cigarretter för
-rosen) och somliga "sillapränkare" röka långhuvad-
de tobakspipor. Men så komma båtarnas och bli
synliga, en efter annan, ute vid "Kullen", berget,
och snart lägger den förste båten till, der hans
plats är markerad, med båtkepparens initialer
på barrieren. Som båtkepparen redan der ute
sett, att en massa folk och skjutsar äro försam-
lade så bestämmer han priset till 2 riksdaler val-
en och tror att han har 200 valar åtminstone. Ge-
nast anmäler sig en, utan prut, att få köpa 75 valar

Dernäst en annan för 60 valar, en tredje för 60 och en fjärde för resten. Nästa lät och alla de andra går det på liknande sätt tillväga. Nu blir en berättelse om att lossa sillen ur näten, låta fruntimren på kajen, bron, lyfta nätet åt sig, efter som onännen suttit i båten och plockat sillen loss och under tiden rökade kritpipor eller tuggat tobak. Folk tränges på kajen dervrusning påkommer för varje ny båt som anländer. Man måste gå undan för fiskargubbarne, med sina full-lastade enekorgar på ryggen och smållande störla-sinkor mot bröstnarne. Hela luften är full av lukten från sill och tjära. Man måste stiga över näten, som av fruntimren dragas tvärs över bron. Alla prata, nätstenarne kastas smått rande i bunkar vid barrieren, trängseln är oerhörd så att en och annan tränges ut och måste hoppa i någon båt. Prat, staj, skratt och slamsande med

redskap. Ett hundra femti personer befinna sig stä-
digt på beron, och om en skara går upp i land, så
går en annan skara nedåt beron igen. Landets folk-
ringen har lust att se hur det går till och äro synne-
ligt roade av att höra på danskarnes räkning, i full
det inkommit någon dansk båt. Under tiden vänta
de på att det skall bliva deras tur att få sitt tinga-
de parti. Efter hand har den ene efter den andre
av sillprångarne kört ut från platsen. De gå-
ende som inte fått någon sill att köpa, eller som
kunde bära det köpta, avlägsnade sig och de som kö-
pt mer än de kunde bära, leuro det upp till fiskare-
stugorna för avhemtning, samma kväll eller dagen
efter. Näst ha alla fiskarena gått till sina hem och
endast de sist inkommes fruntimmer vaskar de
siste näten och hänga dem till torkning och hela
beron och hamnen blir tyst och öde, medan näten

Lorka och folket hinna få mat och vila, för att
klockan två, tre på morgonen åter segla onot Läl-
-lands Frev. Men omständigheter kan ha gjort att
Leätarne inte komma i land förr än sent på eft-
-ermiddagen och då försiggår dessa och detta broka-
-gar till så långt ut på kvällen att lyktan måste be-
-gagnas. Om vintrarne lörte sig fisket mindre.
Många, och Lerbergarne i allmänhet, redder sig
bära, onen några söpa upp allt vad de förtjente och
blev så fattiga att om vintern 1869 måste flere fat-
-tiga familjer på Lerberget, bryta upp brädgolven i husen
och elda med bräder och golvbalkar, ty de hade ej peng-
-ar eller råd att köpa stenkol eller annat bränsle.
Jag blev ofta av mina Föräldrar skickad till Lerberget
att köpa fisk, även till jul, då många föredrogo färsk
fisk i stället för lutfisk. På en gång några dagar för-
-e jul kom jag till Lerberget, men der var allt utsäldt.

Ly efterfrågan var större till julen. Men en enda liten båt, rodd av en gammal gubbe, kom in och hade sin till-läggs-plats vid den lilla gamla stenbron. Jag gick dit och mötte honom. Han var genast villig att sälja hela fångsten om jag ville följa med honom hem så han kunde väga fisken. Jag hjälpte honom att bära kassen upp för berget och hem till ett litet hus, och där hade han en gammal hustru, som hade kallt i stugan och inte varken mat eller kaffe till reds. Gubben och jag helsade godmorgon, ty solen var enda st. 9, och gubben kastade kassen med fisken, drog ylle-bältpantarna av, och gick fram och omfamnade en stor jernhake lugn, men den var i det närmaste kall. "O Herre Gud, hade du inte snär (oner fisk) Nej, har du inte nåt varmt kaffe eller mat, för det är så kallt? Nej, jag trodde inte du kom så snart, men Herre Gud hade du inte snär? Nej, svarade han, och väjde fisk